

Conf. dr. Cristinel Ioja,
Facultatea de Teologie Ortodoxă, Arad

**SINERGIE ȘI DESĂVÂRȘIRE
ÎN TAINA BOTEZULUI
DUPĂ SFÂNTUL MARCU ASCETUL
– implicații teologico-existențiale în contemporaneitate –**

***Abstract:** In this study, the author highlights several essential aspects of the theology of Baptism by St. Mark the Ascetic. In this respect, he attempts an analysis of the theological and ecclesial-ascetic implications of Baptism sacrament, emphasising particularly the mystical dimension man is integrated and the real presence of the grace of the Holy Spirit in the human heart, together with the real presence of Christ in the heart. The experience and discovery of God's presence in human heart, through Baptism, is done by fulfilling the commandments and by an assiduous ascetic struggle. The author highlights the relationship between gift and duty, that means a dynamic process involving synergy and deification of man. Man's will occupies the central place in this process; in this respect Mark the Ascetic combated the Messalians who believed that Baptism is not perfect, but perfection is achieved by human struggles and, after Baptism, God and the devil coexist in the human soul. Starting from St. Mark the Ascetic theology, this study calls into question the attitude of Christians regarding the Sacrament of Baptism, and the way they realise, receive and take it upon their life and manifestations.*

***Keywords:** Sacrament of Baptism, Mark the Ascetic, synergy, perfection, idolatry, ecclesial consciousness.*

Preliminarii

Potrivit opiniei părintelui Dumitru Stăniloae (1903-1993), traducătorul scrierilor Sfântului Marcu Ascetul, acesta a fost egumen al unei mănăstiri de lângă Ancyra din Galatia, apropiat fiind de Nil Ascetul, trecând la cele veșnice în pustie în prima jumătate a secolului al V-lea¹. Centrul

1. Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *Marcu Ascetul. Viața și scrierile*, în „Filocalia“, vol I, Ed. Harisma, București, 1993, p. 273.

discuțiilor din jurul Tainei Botezului constă în răspunsul la întrebarea dacă prin această taină se șterge cu totul păcatul, sau mai rămân urme ale acestuia care trebuie înlăturate sau șterse prin efortul ascetic propriu? Teologia Botezului la Sfântul Marcu Ascetul pune în evidență puterea acestei Taine prin care nu numai că se șterge păcatul, ci se și împărășește Duhul Sfânt celui botezat. Harul Botezului este receptat ca o putere prin care cel botezat poate rămâne în curăție, cu condiția ca omul să pună în lucrare această putere în mod sinergic. Atât în tratatul *Despre Botez*, cât și în tratatele *Despre legea duhovnicească* și *Despre aceia care socotesc că se îndreptățesc din fapte*, Marcu Ascetul combate mesalianismul care susținea că după Botez se află în sufletul omului și Duhul Sfânt, și diavolul, iar prezența harului trebuie să fie simțită de către om².

1. Importanța Tainei Botezului în iconomia desăvârșirii persoanei

Taina Botezului are o importanță centrală în iconomia desăvârșirii persoanei umane în Hristos, întrucât „fără harul lui Hristos dat prin Botez, e cu neputință să fie biruit păcatul”³. Deci, încă de la început putem afirma că desăvârșirea omului nu se realizează în chip autonom și autosuficient, ci prin sinergie. Sfântul Marcu Ascetul răspunde unor deviații privind importanța Botezului în iconomia desăvârșirii persoanei umane. După unii, Botezul nu este desăvârșit, ci desăvârșirea se dobândește prin nevoițe, harul lui Dumnezeu nefiind altceva decât răsplata nevoițelor. Altfel spus, păcatul adamic era șters prin nevoițele omului și nu prin harul Botezului, har primit de cel botezat în dar. Dar, păcatul lui Adam – potrivit spiritualității biblice și patristice – este șters prin harul Botezului, nevoițele omului fiind condiția descoperirii acestui har care tainic se află în om prin Botez.

„Dar harul acesta se află în noi în chip ascuns de la Botez, însă nu ni se va face văzut decât atunci când, după ce vom fi străbătut bine drumul poruncilor, vom aduce ca jertfă Arhiereului Hristos gândurile cele sănătoase ale firii noastre, nu pe cele mușcate de fiare”⁴.

2. *Ibidem*, p. 276-277. A se vedea și A. Guillaumont, *Messaliens*, în „Dictionnaire de Spiritualité”, tome X, Beauchesne, Paris, 1980, col. 1074-1083.

3. Sfântul Marcu Ascetul, *Răspunsul acelor care se îndoiesc despre Dumnezeiescul Botez*, în „Filocalia”, vol. I, p. 352.

4. *Ibidem*, p. 353.

Cei care susțineau că Botezul este nedesăvârșit tăgăduiau de fapt Întruparea, Moartea și Învierea lui Hristos, opera Sa răscumpărătoare și statutul celui botezat de „nou Adam cu harul lui Hristos“. În Hristos, omul este curățit și așezat în raiul Bisericii⁵, într-o stare mai înaltă decât cea a lui Adam în Rai, dar care presupune sinergie cu harul lui Hristos și al Duhului primit în Botez în vederea desăvârșirii.

2. *Dinamica Botezului – dar și îndatorire*

Pentru Sfântul Marcu Ascetul, Taina Botezului este în primul rând un *dar*, un dar desăvârșit pe care noi îl primim în Hristos și în Duhul, dar primirea acestui *dar* nu înseamnă desăvârșirea automată și neasumată a persoanei umane. Acest *dar* al Botezului este desăvârșit, pentru că este darul lui Hristos în Duhul, dar nu desăvârșește pe om decât numai în măsura în care acesta împlinește poruncile, adică se angajează să trăiască în dimensiunea de viață a acestui *dar*. Prin împlinirea poruncilor de care vorbește Marcu Ascetul, se descoperă darul desăvârșit al Botezului în om, Se descoperă Hristos în om; ceea ce descoperă omul prin împlinirea poruncilor a fost „ascuns de El în noi“ prin Botez. Astfel, Botezul nu este numai un *dar*, ci și o *îndatorire*, nu este numai un *dar*, ci și o chemare în perspectiva desăvârșirii persoanei umane.

„Dar aceste mărturii nu le aducem ca să spunem că tot omul, care a fost botezat și a primit harul, rămâne după aceea neschimbabil și nu mai are trebuință de pocăință. Ci prin ele arătăm că chiar de la Botez după darul lui Hristos ni s-a dăruit harul desăvârșit al lui Dumnezeu spre împlinirea tuturor poruncilor, dar că pe urmă tot cel ce l-a primit în chip tainic, dar nu împlinește poruncile, pe măsura neîmplinirii e luat în stăpânire de păcat, care nu e al lui Adam, ci al celui care a nesocotit poruncile întrucât luând puterea lucrării nu săvârșește lucrul“⁶.

Omul conștientizează profunzimea și bogăția acestui *dar* și îl experimentează în libertate și experimentându-l, îl descoperă. Dinamismul Tainei Botezului este clar afirmat și în măsura în care cel botezat înțelege și experimentează poruncile, descoperă și actualizează roadele Botezului, desăvârșindu-și viața.

5. *Ibidem*, p. 381.

6. *Ibidem*, p. 361.

Marcu Ascetul accentuează rolul voinței omului în procesul desăvârșirii, care stă în raport sinergic cu harul. Pentru el, Botezul „este desăvârșit, dar nu desăvârșește pe cel ce nu împlinește poruncile”⁷. Rolul voinței implică libertatea care se câștigă doar prin orientarea omului în conformitate cu exigențele Botezului, cu împlinirea poruncilor, și nu cu propriile sale fantezii, patimi și plăceri.

„Sfântul Botez este desăvârșit și prin el ni s-a dat harul, însă stă ascuns în chip nearătat, așteptând ascultarea noastră și împlinirea poruncilor pentru care am primit putere prin el”⁸.

Dacă darul Botezului este desăvârșit, cel care îl primește nu este încă desăvârșit, ci prin sinergie – nu autonom – își poate dobândi desăvârșirea. Cel botezat în Hristos este chemat în vederea desăvârșirii sale să dea *lucrarea* pentru care a primit *puterea* și va vedea *arătarea* Celui ce locuiește întru el⁹. Sinergia constituie centrul vieții duhovnicești prin care omul ajunge la desăvârșire, nici numai singur, nici numai prin harul Duhului, ci sporind lucrarea pentru care a primit puterea. Marcu Ascetul atrage atenția asupra tendinței omului de a nu se raporta autonom și autosuficient la urcușul său duhovnicesc, ci să recunoască puterea harului primit prin Botez.

„...dacă vreunul dintre credincioși, fiindcă a împlinit poruncile, află în sine oarecare lucrare duhovnicească pe măsura viețuirii sale, să creadă că a luat mai înainte puterea pentru ea, întrucât a primit prin Botez harul Duhului, pricina tuturor virtuților, adică nu numai a virtuților ascunse și duhovnicești, ci și a celor arătate; și nimenea dintre cei virtuoși să nu-și închipuie că a făcut vreun bine oarecare numai prin puterea lui. Căci omul bun, zice Cuvântul, nu de la sine, ci «din vistieria cea bună a inimii scoate cele bune». Iar prin vistierie înțelege pe Duhul cel Sfânt ascuns în inima credincioșilor”¹⁰.

Totuși, Marcu Ascetul consideră că nu putem face loc în noi întreții lucrări a Duhului, decât numai prin împlinirea poruncii desăvârșite a morții, care înseamnă că dobândim „siguranța despre cele viitoare” prin disprețuirea tuturor celor de aici și „să iubim pe Dumnezeu până la moar-

7. *Ibidem*, p. 346.

8. *Ibidem*, p. 352-353.

9. *Ibidem*, p. 362.

10. *Ibidem*, p. 363.

te“. El subliniază modul în care Duhul lucrează în cei botezați, luând drept exemplu soarele.

„Deci precum soarele, fiind desăvârșit, trimite tuturor la fel raza sa desăvârșită, simplă și egală, dar pe urmă fiecare pe măsura în care are ochiul curățit, primește lumina, tot așa și Sfântul Duh pe cei ce cred în El i-a făcut capabili de toate lucrările și darurile Sale încă din clipa Botezului, dar nu tuturor le-a dat să pună la fel în lucrare darurile, ci fiecăruia după vrednicia și pe măsura împlinirii poruncilor, adică pe cât mărturisește și face arătată prin fapte bune măsura credinței în Hristos“¹¹.

3. Prezența reală a lui Hristos și a Duhului în noi prin Botez

Marcu Ascetul accentuează realitatea prezenței lui Hristos în noi prin Botez, în relație strânsă cu procesul desăvârșirii omului. Viziunea lui este exprimată în termenii asceticii și misticii răsăritene. Astfel, cel botezat este asemănat cu un *templu* ca locaș sfânt al trupului și al sufletului, iar *altarul* este masa nădejzii așezată în acest templu, pe acesta se aduce de către minte și se jertfește gândul întâi născut al fiecărei întâmplări. Acest templu, adică omul, are un loc în partea dinăuntru a catapetesmei, loc în care a intrat Hristos ca Înainte-mergător și unde locuiește de la Botez. Marcu Ascetul arată că acest loc este „încăperea cea mai dinăuntru, mai ascunsă și mai sinceră a inimii“, încăperea care dacă nu se deschide, nu-L putem cunoaște pe Cel ce locuiește în ea, adică pe Hristos¹².

Prin aceasta, Marcu Ascetul subliniază nu numai prezența reală a lui Hristos ca Arhiereu în inima noastră considerată altar și centru al templului care este omul – trup și suflet – ci și faptul că gândurile rele care îl împresoară pe om nu sunt păcatul lui Adam sau rămășițe din acesta, ci sunt momeli care trebuie respinse prin puterea harului Botezului cu angajamentul voinței omului.

Harul lui Hristos dat omului prin Botez, și care se ascunde tainic în inimă, în sinergie cu voia omului alungă gândurile „urâte“, descoperind ceea ce iubește omul: „Ostenelile din pricina harului, sau gândurile din pri-

11. *Ibidem*, p. 366, 368.

12. *Ibidem*, p. 354.

cina plăcerii¹³. Inima devine spațiu al decantării gândurilor și al urcușului duhovnicesc al omului prin prezența lui Hristos în ea prin Botez. Prezența reală a lui Hristos în cel botezat arată și faptul că omul nu-și dobândește desăvârșirea autonom sau prin forțele proprii, ci în sinergie, lucrând liber cu *puterea* dată lui prin Botez. Conștientizarea prezenței reale a lui Hristos în noi prin Botez face ca omul să stăruie în inima sa cu gândul la sfârșitul vieții și astfel să-și desăvârșescă viața. Marcu Ascetul descrie mișcarea ascetic-mistică a minții în unitate cu inima, unde locuiește Hristos prin Botez, mișcare care presupune desăvârșirea persoanei umane în sinergie cu Hristos prezent în ea.

„Aceasta pentru că mintea care e împăratul fiecăruia ia întâi din templul cel ascuns al inimii îndemnulurile bune și frumoase de la Hristos, Care locuiește acolo, și le duce până la viețuirea virtuoașă, pe care Prorocul a numit-o Ierusalim; și apoi iarăși le aduce prin intențiunea cea bună lui Hristos, Care i le-a dăruit mai înainte¹⁴.

Prezența lui Hristos în inimă cheamă pe cel botezat la dragostea desăvârșită a lui Hristos, identificată cu „deschizătura cea mai dinăuntru a inimii“ unde a intrat Hristos¹⁵. Pentru a face această experiență este nevoie de evitarea împrăstierii gândurilor și exercitarea plăcerilor trupești. Mintea trebuie să vegheze asupra inimii încercând să pătrundă în cele mai dinăuntru cămări ale ei unde se întâlnește cu Hristos, cămări care fiind „casa lui Hristos“ nu primesc nimic din „lucrurile goale ale veacului acestuia¹⁶.

Sfântul Marcu Ascetul – ca de altfel întreaga literatură patristică – atrage atenția asupra importanței păstrării libertății omului prin împlinirea poruncilor și rămânerea în afara „jugului robiei“. Împlinirea poruncilor înseamnă o eliberare a omului de sub „puterea păcatului“, întrucât „credința stă nu numai în a ne fi botezat în Hristos, ci și în a împlini poruncile Lui¹⁷. Plecând de aici, putem afirma că actualizarea ritmurilor duhovnicești ale Botezului în viața creștinilor viețuitori în societate va aduce nu numai o debarasare continuă a acestora de jugul păcatului și al robiei, ci și o spiritualizare a relațiilor interumane și o viziune unitară a oamenilor asupra

13. *Ibidem*, p. 357.

14. *Ibidem*, p. 364.

15. *Ibidem*, p. 366.

16. *Ibidem*, p. 373.

17. *Ibidem*, p. 345-346.

sensului viețuirii lor pe pământ. Neevitarea alipirii omului de plăceri trecătoare coincide cu o nesocotire a poruncilor și a vieții duhovnicești în care creștinul a intrat odată cu Taina Botezului. Aici – așa cum am menționat – voința omului joacă un rol central, întrucât „nici Botezul, nici Dumnezeu, nici Satana nu silesc voia omului“ spre a împlini poruncile și a ajunge la desăvârșire. Ține de voința omului ca să arate în mediul în care viețuiește ceea ce Marcu Ascetul numește „faptele libertății“ și „poruncile libertății“, silindu-se astfel „potrivit cu Botezul“ spre a face binele¹⁸. Lipsa de actualizare a darurilor Botezului în viața creștină își are rădăcinile în două atitudini care stau în contradicție cu noua stare dobândită și anume: *neîmplinirea poruncilor și faptele rele*¹⁹. De asemenea, Marcu Ascetul face distincția – pe urmele teologiei pauline – între cei care umblă după duh și cei ce umblă după trup, adică cei care iubesc *lauda oamenilor și odihna trupului*²⁰.

Prin toate acestea trebuie să îndepărtăm *momeala* care nu este păcat, „deși exercită o putere silnică atunci când stăruiește“, ci „dovada libertății voii“. Să evităm a da curs convorbirii gândului nostru cu *momeala*²¹. Taina Botezului produce în ordinea harului anumite efecte simțite în mod real de cel botezat care crede și împlinește poruncile. Marcu Ascetul arată că, în măsura în care credem și împlinim poruncile, „lucrează și Duhul Sfânt în noi roadele Sale“²².

4. Exigențe ale receptării Tainei Botezului în conștiința creștinilor actuali

Teologia Botezului în gândirea Sfântului Marcu Ascetul este profundă și sesizează în primul rând starea omului re-zidit în Hristos și chemat prin împlinirea poruncilor cu ajutorul harului Sfântului Duh la desăvârșire. Dar aceste realități duhovnicești în ce măsură mai sunt receptate și conștientizate de către creștinii actuali sau în ce măsură creștinii actuali mai sesizează importanța și rostul acestor realități în viața lor? Vorbim despre *har*, despre *prezența reală a lui Hristos în inimă*, despre *prezența Duhului*,

18. *Ibidem*, p. 348-349.

19. *Ibidem*, p. 351.

20. *Ibidem*, p. 358.

21. *Ibidem*, p. 372-373.

22. *Ibidem*, p. 362.

despre diverse aspecte ale ascezei și misticii răsăritene care sunt incluse în procesul omului spre desăvârșire. De asemenea, vorbim despre *împlinirea poruncilor* și mai mult decât toate despre *moarte* ca lepădare de lucrurile de aici și iubire față de Dumnezeu. De pildă, câți creștini conștientizează că în evenimentul Botezului au murit și au înviat împreună cu Hristos, câți conștientizează necesitatea împlinirii făgăduințelor de la Botez, câți conștientizează că lepădarea de Satana prin exorcismele citite de preot punctează începutul unei lupte care se întinde până la sfârșitul vieții sau câți conștientizează că prin Botez ești primit în comunitatea Bisericii și, astfel, mântuirea nu se poate concepe în izolare, ci în comuniune?

După învățătura creștină, Taina Botezului este începutul unirii mistice cu Hristos, este îmbrăcarea noastră în Hristos, este evenimentul în care noi murind păcatului suntem restaurați în mod ontologic în demnitatea noastră autentică. Biserica mărturisește că această taină nu se poate reduce nici la un simplu simbol de purificare, nici la un ritual rigid, deși se săvârșește de multe ori într-un colț al locașului de cult, fără a fi conștientizată dimensiunea eclezial-comunitară a ei. În această taină, omul nu numai că este asimilat morții și Învierii lui Hristos, este recreat în integritatea ființei lui devenind astfel o „nouă creație“, cu noi posibilități și potențialități în drumul spre desăvârșire, ci este și integrat într-o comunitate de viață care mărturisește același Crez și se împărtășește din același potir. Dacă înainte erați păcătoși – zice Sfântul Pavel – acum, „*v-ați spălat, v-ați sfințit, v-ați îndreptat în numele Domnului Iisus Hristos*“ (II Corinteni 6, 11). Devenim astfel prin Sfântul Botez, din „fii ai lui Adam cel căzut“, „fii ai lui Dumnezeu“, din „fii ai mâniei“, „fii ai iubirii“, din „fii ai întunericii“, „fii ai luminii“, purtând în vase de lut o comoară.

Dacă cel botezat pierde perspectiva comunitară a noii sale demnități, nu o va putea aprofunda autentic nici pe cea teologică și duhovnicească care se adâncește și se experiază tocmai în mediul eclezial al comuniunii. Astfel, el riscă să ajungă cu o conștiință diminuată și relativizată a identității sale ecleziale pecetluite prin Botez, Mirungere și Euharistie. Lupta cu gândurile, *momeala* și însemnătatea ei pentru atingerea desăvârșirii în sinergie și libertate nu mai reprezintă realități importante în viața sa cotidiană. De cele mai multe ori va căuta desăvârșirea fie prin sine însuși în afara oricărei raportări la prezența Duhului din inima sa, fie prin idolatria multiplă a lumii și a dumnezeilor creați de aceasta.

A te apropia de o taină mai mult dintr-un fel de inerție tradițională, fără conștientizarea responsabilităților pe care le implică, duce într-adevăr la un fel de relativism al întregii vieți. Conștientizarea implicațiilor multiple ale Tainei Botezului, dar și a celorlalte Taine ale Bisericii este strâns legată de modul de viață autentic creștin, delimitat strict de modul de viață idolatru și eretic. Sfântul Chiril al Alexandriei subliniază faptul că cei botezați în numele Sfintei Treimi trebuie să dărâme din conștiința lor orice referință idolatră: „Înțelegeți că cei ce au trecut Iordanul trebuie să desființeze altarele și templele și să dărâme idoli și stâlpii (coloanele lor) fără întârziere?”²³

Lupta despre care vorbește Marcu Ascetul este o luptă împotriva uneltirilor diavolului. Conștientizarea vieții ce transpare din Tainele Bisericii este strâns legată de conștientizarea prezenței lui Satan în lume prin idolatrie și alte manifestări demonice. Pentru un om care nu trăiește adevărul mântuitor ce izvorăște din Tainele Bisericii, sesizarea răului în lume este tot mai ambiguă și mai estompată; răul fiind identificat cu firescul lucrurilor, o delimitare concretă între bine și rău nu mai există. Această confuzie între bine și rău sau lipsă de delimitare strictă între bine și rău, posibilă doar prin nealtoirea vieții noastre în Iisus Hristos, este prielnică dezvoltării idolatriei în lume. Astfel, ceea ce pentru un idolatru pare firescul vieții, pentru omul integrat liturgic apare cenușiu, confuz, urât, tocmai pentru faptul că viziunea lui centrată în *vederea lui Dumnezeu* asupra sensului lumii s-a ridicat deasupra imediatului lumii, a acumulat o viziune care privește lucrurile lumii de sus în jos, hristocentric, și nu doar jos, antropocentric.

Alexander Schmemmann arată că la început creștinii trăiau într-o lume păgână a cărei existență era impregnată de închinarea la idoli, iar prin Tainele Bisericii aceștia renunțau și se lepădau de toată lucrarea lui Satan. În epoca modernă însă, noțiunea de tensiune sau chiar de conflict între credința creștină și lumea idolatră s-a estompat în conștiința creștinilor așa, încât mulți creștini sunt încredințați că nu există nimic fundamental negativ în lumea noastră și că este perfect posibil să accepte modul ei de viață, valorile și prioritățile ei, împlinind concomitent și datoriile religioase

23. Sfântul Chiril al Alexandriei, *Închinarea și slujirea în Duh și Adevăr*, VI, în „Scrieri”, partea I, PSB. vol. 38, trad. pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1991, p. 181.

ale creștinului.²⁴ Trist este faptul că mulți creștini nici nu mai sesizează prezența diavolului în lume, noțiunea de păcat suferind o relativizare accelerată și păgubitoare spiritual, devenind de multe ori firescul vieții. În aceste cazuri, viața creștină este împânzită de idolatrie, individualism, egocentrism, vitalism, pan-sexualism. Altfel spus, unii creștini tămâiază atât pe Dumnezeu, cât și pe diavol, aduc cult atât Dumnezeului Treimic în Biserică, cât și dumnezeilor creați de lumea contemporană, sau, mai nou, de neopăgânismul cu idoli lui mult mai rafinați, propuși de noile mișcări religioase. Această atitudine nu este altceva decât un nou fel de politeism, un politeism la care de această dată participă chiar cei care s-au „născut“ prin abandonarea lui și prin lepădarea de el, adică creștinii²⁵.

Așa se face că, dacă odinioară, într-o lume păgână, Atena era o cetate „plină de idoli“ (Faptele Apostolilor 17, 16), astăzi într-o lume „creștină“ cetatea este din nou plină de idoli, de la idoli obiectelor, bogățiilor și lucrurilor lumii, până la idoli ideilor, patimilor și minciunii lumii. Iar undeva în marginea cetății mai există totuși și un altar al „dumnezeului necunoscut“ (Faptele Apostolilor 17, 23) care paradoxal este Dumnezeu creștinilor, al celor botezați în numele lui Hristos, dar care, tot mai mulți, nu-L cunosc pe Hristos. Mai mult, dacă analizăm tabloul decăderii lumii păgâne făcut de Sfântul Apostol Pavel la începutul Epistolei către romani, putem constata fără să exagerăm asemănarea dintre comportamentul și faptele creștinilor de astăzi și ale păgânilor de odinioară, ale idolatriilor, ale celor care, zicem noi, nu L-au cunoscut pe Hristos deplin: „...pentru că nu au încercat să aibă pe Dumnezeu în conștiință, așa și Dumnezeu i-a lăsat la mintea lor fără judecată să facă cele ce nu se cuvin. Plini fiind de toată nedreptatea, de desfrânare, de viclenie, de lăcomie, de răutate, plini de pizmă, de ucidere, de ceartă, de purtări rele, bârfitori, grăitori de rău, urători de Dumnezeu, ocărători, semeși, trufași, fără milă“ (Romani 1, 28-31). Asistăm, așadar, la un nou fel de politeism, la un neopăgânism în care nu numai idoli neamurilor sunt argint și aur, ci și ai unor „creștini“.

24. Alexander Schmemmann, *Din apă și din Duh. Studiu liturgic al Botezului*, trad. pr. prof. Ion Buga, Ed. Symbol, 1992, p. 51-52; p. 50-52.

25. Despre aceste aspecte și cele analizate mai jos a se vedea Cristinel Ioja, *Homo adorans. Între Iisus Hristos și politeismul lumii contemporane*, Ed. „Aurel Vlaicu”, Arad, 2008.

Așadar, slăbirea legăturii cu Hristos, adevăratul Dumnezeu și cu Biserica Sa, precum și uitarea bogăției de viață la care au fost chemați, face pe creștini să-L caute pe Dumnezeu în afara revelației Sale supranaturale, inventând și descoperind idoli. Așa se ajunge ca majoritatea creștinilor să nu-și cunoască credința și să trăiască o viață din care Dumnezeu renășterii lor, unicul Dumnezeu adevărat, să fie absent. Această absență a lui Dumnezeu intervine și în momentul în care ni-L imaginăm pe Dumnezeu în afara modului revelațional, după propria noastră imaginație care devine idolatră. De aceea, foarte mulți dintre creștini se zbat inconștient într-un „perpetuum mobile“ al confuziei și în același timp, în mod conștient sau inconștient, refuză să renunțe la o asemenea stare. Plecând de la aceste considerente, putem afirma că lumea contemporană pare istovită din cauza politeismului său, de această „condamnare“ de a crea mereu noi și noi idoli, chipuri false ale adevăratului Dumnezeu.

Este perspectiva celor care au schimbat adevărul lui Dumnezeu în minciună și s-au închinat și „*au slujit făpturii, în locul Făcătorului*“ (Romani 1, 25) căutând fără să găsească însă adevărata închinare, consumând creația fără să se sature din ea, adăpându-se dintr-o apă care, de fapt, nu-ți astâmpără setea. Această stare de lucruri îl aruncă pe creștin din nou în „oceanul puterilor cosmice“ din care l-a ridicat Hristos prin Întruparea, Moartea și Învierea Sa.

„Astfel au cunoscut cei vechi pe Făcătorul lor, învățând unii de la alții prin predanie, în cursul timpului, cele privitoare la Dumnezeu. Pe urmă înmulțindu-se oamenii (Facerea 6, 1) și întorcându-și cugetarea din tinerețe spre cele rele, au căzut în uitarea și necunoașterea Făcătorului lor și nu numai că au cinstit pe idoli și pe demoni ca dumnezei, ci și însăși zidirea dată lor de Dumnezeu spre slujirea lor au îndumnezeit-o, închinându-i-se ca lui Dumnezeu (Romani 1, 25). Și s-au predat pe ei la toată neînfruntarea și fapta necurată (Efeseni 4, 19), întinând pământul, aerul, cerul și toate cele de sub el prin faptele lor necuviincioase. Căci nimic altceva din toate celelalte nu murdărește pământul așa de mult și nu face așa de necurat lucrul curat al lui Dumnezeu ca faptul de a-l îndumnezei și a-i aduce închinare întocmai ca lui Dumnezeu, așezându-l în locul Făcătorului și Ziditorului. Astfel, toată zidirea a fost murdărită și adusă la stricăciune de către oameni, prin îndumnezeirea ei și prin închinarea ce i s-a adus. Dar când a fost atins vârful răutății și toți au fost închiși în neascultare (Romani 11,

32), după dumnezeiescul apostol, Însuși Fiul lui Dumnezeu și Dumnezeu S-a pogorât pe pământ ca să rezidească pe cel zdrobit, să facă viu pe cel omorât și să ridice făptura Sa din rătăcire.²⁶

Clement Alexandrinul deplânge atitudinea idolatră a contemporanilor săi: „Nu pot să înțeleg cum au putut oamenii să îndumnezeiască obiectele nesimțitoare și-mi vine să-i plâng pe cei înșelați de această nebunie“.²⁷

Observăm că idolatria nu este un mijloc de a perverti doar persoana și existența umană, ci și creația care a fost zidită cu un anumit *rost*, care nu intră în contradicție cu starea ei, care deși stă în strânsă legătură cu Creatorul, se deosebește fundamental de Acesta. Creația este bună (Filipeni 3, 19), dar ea poate fi pervertită prin idolatrie, sensul ei duhovnicesc din care transpare cu prisosință existența și prezența Creatorului ei, fără să se confunde cu ea, este acoperit cu o mantie cenușie ca efect al caricaturizării pe care atitudinea idolatră a omului o infuzează chiar în existența ei.

„Prin cele din care este alcătuită «orice făptură a lui Dumnezeu e bună» și nu-i de aruncat, ci trebuie socotită ca o binecuvântare dumnezeiască. În schimb, când e apreciată în chip nemulțumitor, făptura e socotită pacoste, prin care se pierde familiaritatea noastră cu Dumnezeu, care e înlocuită cu o ținută potrivnică lui Dumnezeu prin aceea că se fac din niște simțăminte viciate adevărate zeități. Astfel, celor mâncăcioși pântecelii le este Dumnezeu, iar zgârçii își fac idoli din lăcomia lor. Tot astfel sunt cei ce în această lume și-au întunecat prin înșelăciune ochii sufletului și și-au făcut dumnezeu din deșertăciuni. Ca să spun pe scurt, oricine și-a subjugat cugetul, făcându-l rob vreunei patimi, acela și-a făcut dumnezei din aceste patimi“.²⁸

Macarie Egipteanul spune că focul dumnezeiesc plăsmuiește în sufletele credincioase o icoană cerească, tot așa cum focul material a transfor-

26. Sfântul Simeon Noul Teolog, *Cuvântare morală*, I, 2, în „Filocalia“, vol. 6, trad. pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1977, p. 130.

27. Clement Alexandrinul, *Cuvânt de îndemn către elini*, 51, 3, în „Scrieri“, partea I, P.S.B., vol. 4, trad. pr. Dumitru Fecioru, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1982, p. 112. Clement delimitează între Dumnezeu adevărat și statuile zeilor care sunt „materie moartă, fasonată de mâna unui artist“, în timp ce „chipul Dumnezeului nostru este spiritual, nu-i o materie care cade sub simțuri“ (*Ibidem*, 51, 6, p. 112).

28. Sfântul Grigorie de Nyssa, *Omilii la Eccleziast*, VIII, în „Scrieri“, partea a II-a, P.S.B., vol. 30, trad. pr. prof. dr. Teodor Bodogae, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1998, p. 274.

mat vasele de aur ale israeliților într-un idol. Idolatria nu poate fi depășită decât cu ajutorul acestui foc dumnezeiesc care ne structurează întreaga ființă prin Hristos în Duhul Sfânt.

„Pe vremea lui Nabucodonosor, focul cel din cuptor nu era dumnezeiesc, ci creat. Însă cei trei tineri, care erau în focul cel văzut pentru credința lor dreaptă, aveau în inimile lor focul cel dumnezeiesc și ceresc, care acționa înlăuntrul lor, în cugetele lor. Acel foc s-a arătat în afara lor. A stat în mijlocul lor și a oprit focul cel văzut ca să nu ardă sau să vatăme în vreun fel pe cei drepti. Un lucru asemănător s-a întâmplat cu israeliții în vremea rătăcirii lor prin pustiu. Pentru că mintea și voia lor era să se depărteze de Dumnezeu cel viu și să se întoarcă la cultul zeilor, Aaron a fost nevoit să le spună să aducă la el vasele lor cele de aur și podoabele, pe care punându-le în foc le-a făcut un idol, imitând oarecum focul cel văzut de gândul lor. Atunci s-a întâmplat un lucru minunat: ei hotărâseră în ascuns în cugetele lor, să slujească idolilor și iată, focul cel văzut le-a făcut idol din vasele puse în el, iar ei s-au închinat pe față idolilor. Deci, după cum cei trei tineri gândind lucruri drepte au primit întru ei focul lui Dumnezeu și s-au închinat Domnului cu adevărat, la fel se întâmplă acum cu sufletele credincioase: ele primesc întru acest veac întru ascuns acel foc dumnezeiesc și ceresc. Acest foc plăsmuiește în adâncul lor o icoană cerească. Deci, după cum focul acela a transformat vasele cele de aur în idol, tot așa și Domnul privind la alegerea sufletelor bune și credincioase modelează în ele încă de acum o icoană după gândul lor. (...) Prin urmare, după cum israeliții punând vasele lor în foc din ele s-a făcut un idol, tot așa, acum, în această viață, omul a oferit autorului răutății cugetele sale cele curate și bune, iar acesta le-a îngropat în noroiul păcatului și au devenit pentru el un idol. Cum deci le mai poate singur afla, deosebi și scoate din focul răutății? Pentru aceasta are nevoie de făclia divină, de Duhul Sfânt, pentru a pune ordine în casa sa cea întunecată“.²⁹

Astfel, omul nu poate să nu se închine la ceva și această tendință ia naștere și se dezvoltă într-un sens autentic sau idolatru în adâncul cugetului său, ca mai apoi să se exteriorizeze, fie într-o viață după chipul celei cerești, fără să anuleze creația așa cum am primit-o a o trăi în Taina Botezului, fie

29. Sfântul Macarie Egipteanul, *Omiliile duhovnicești*, XI, în „Scrieri“, P.S.B., vol. 34, trad. pr. prof. Constantin Cornițescu, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1992, p. 135-136.

într-o viață idolatră și stricăcioasă, care impietează creația și „anulează“ pe Creatorul ei, de care ne-am lepădat în Taina Botezului.

Cu siguranță, ne întrebăm care este soluția ieșirii din această confuzie? Soluția este una singură, dar cu implicații multiple. Soluția ieșirii din această confuzie a idolatriei, sincretismului, materialismului, individualismului, vitalismului, hedonismului și ateismului este redescoperirea conștiinței ecleziale și centrarea vieții persoanei umane încă de la Botez în dimensiunea de viață a unei comunități de credință angajate continuu în experiența și mărturisirea lui Hristos în lume. Numai astfel, ritmurile duhovnicești ale Botezului vor deveni ritmurile vieții noastre cotidiene și făgăduințele Botezului vor putea fi sesizate ca realități imprimare pe fața creștinilor. Numai astfel vom putea și realiza continuu actualizarea realităților tainice ale Botezului în inima omului contemporan coborând pe Hristos cel viu din planul doctrinei în inima lumii, care, astfel, va experia tainic puterea transfiguratoare a Celui ce a înviat din morți.